

CĂILE DE REDUCERE A UZURII FUNCȚIONALE A BUNURILOR DE PATRIMONIU

CAMELIA NIȚĂ

Trecerea înceată și inexorabilă a timpului marchează inevitabil bunul cultural, la început cu o patină iar apoi cu semne evidente de degradare, care se dezvoltă, ducând în final la distrugerea lui.

De foarte multe ori se operează cu obiectul fără a se pune problema că între necesitatea expunerii acestuia și necesitatea păstrării lui, există un anumit grad de incompatibilitate. De obicei, în evidentă necunoștință de cauză, se apreciază ca bune condițiile de expunere, depozitare, manipulare, transport, fotografiere și filmare ale obiectelor, deși ele nu sunt întotdeauna așa. În realitate, anumiți factori acționează asupra obiectului deteriorându-l. Rezultatele acestui proces devin astfel vizibile și evidente mult mai târziu, atunci când schimbările petrecute în obiect sunt ireversibile.

Cercetările efectuate în decursul timpului, au demonstrat strânsa dependență a vieții obiectului de factorii naturali, mecanici, chimici, biologici și umani, a căror acțiune variată, complexă și simultană, merge de la accelerarea procesului de îmbătrânire până la degradarea sau distrugerea lui.

S-au căutat soluții și, prin eforturile cumulate ale numeroșilor oameni de știință din institute de cercetare și laboratoare, s-au pus la dispoziție suficiente metode și mijloace de încetinire a procesului de îmbătrânire și implicit de prelungire a vieții bunurilor culturale.

Unul dintre importanții factori implicați în procesele de degradare, din nefericire tratat superficial sau deloc, este uzura funcțională. Pentru reducerea acțiunii distructive a acestui factor s-au stabilit unele modalități care vor fi prezentate în cele ce urmează.

Depozitarea

Pentru cea mai mare parte a patrimoniului depozitarea este o stare aproape

permanentă. Organizarea unui depozit presupune o așezare compactă. În fiecare unitate modulară de bază se așează întotdeauna, cu unele excepții (icoane, textile plate mari, etc.) mai multe obiecte, astfel încât scoaterea unuia din contextul respectiv implică mișcarea celorlalte.

Din locul unde sunt depozitate se scot aproape permanent obiecte pentru fotografiere, studiu și cercetare, etalare în expoziții, activități de conservare și de restaurare, etc. Scoaterea unui obiect din depozit implică întotdeauna (oricâte precauții se vor lua) cicluri mișcare-manipulare. Aceste cicluri, determinate în mod obiectiv de folosirea obiectelor în activități care nu pot fi excluse, cresc exponențial datorită curențelor organizatorice sau a numeroaselor lacune ale sistemelor de evidență.

Cauzele care duc la creșterea exponențială a gradului de uzură funcțională a obiectelor pot fi sistematizate astfel:

- depozitarea compactă, suprapusă de cele mai multe ori, a unui număr de obiecte mai mare decât ar trebui;
- identificarea greoaie a obiectelor selectate pentru diverse activități, datorată următoarelor: așezării compacte; așezării necorespunzătoare a obiectelor; plasărilor discrete ale numerelor de inventar (în mod deliberat); plasărilor întâmplătoare ale numerelor de identitate, încât regăsirea lor obligă la examinarea fiecărui obiect pe toate părțile și pe toată suprafața sa – normal ar fi fost ca acestea să fie plasate în același loc pentru fiecare tip morfologic; absenței cataloagelor topografice, a fișelor analitice de evidență, de conservare, de restaurare și de fototecă.

Organizarea expoziției

Un mare număr de bunuri culturale, de regulă cele mai valoroase și nu de puține ori fragilizate, sunt folosite în mod curent în activitatea expozițională. Aceasta rămâne cea mai importantă (uneori unica) formă de punere în valoare a patrimoniului (în incinta muzeului, în afara acestuia, etc.).

Fiecare expoziție folosește un anumit număr de obiecte, cele mai valoroase, implicate de fiecare dată într-o suită de cicluri mișcare-manipulare: se scot multe obiecte din depozite pentru alegerea celor care vor fi expuse; ele sunt mânuite – de multe ori în grabă; sunt transportate și apoi așezate în condiții care contravin nu numai normelor de conservare, ci și bunului simț. Urmează apoi alte cicluri mișcare-manipulare a numeroase obiecte pentru fotografiere, măsurare, examinare, conservare, restaurare, etc. care inițial au scăpat specialiștilor și se execută apoi

într-un mod precipitat. În final, piesele se duc în sălile unde vor fi etalate, așezate pe unde se poate, până le vine rândul să fie etalate în vitrinele, pe postamenții sau pe pereții cu destinația finală. Se poate întâmpla ca nimeni să nu instruiască pe cei care manipulează piesele, nimeni să nu supravegheze aceste operațiuni care ar trebui efectuate cu maximă prudență și care se execută deseori în necunoștință de cauză dar și neglijent.

O analiză riguroasă a modului în care este organizată activitatea expozițională pune în evidență factori care afectează în mod inutil starea de conservare a patrimoniului pe planul uzurii funcționale în primul rând. Ca de fiecare dată, descoperim carențe organizatorice și din punctul de vedere al modalităților de utilizare a bunurilor culturale:

- absența proiectului de organizare a expoziției;
- manipulări repetate, necunoscându-se exact locul de amplasare, contextul, etc.;
- improvizații privind așezarea temporară și finală (manipulări repetate pentru găsirea celui mai bun loc și mod de etalare, etc.);
- absența studiului de soluționare corectă a tehnicilor de etalare și a modurilor de prezentare (vitrine, postamente, etc.);
- efectuarea simultană a mai multor activități în spațiul expozițional, încălcându-se regulile de succesiune, de derulare a operațiunilor de etalare finală;
- aducerea în aceste condiții a numeroase obiecte care sunt așezate oriunde și oricum, în condiții contraindicate, situații care măresc exponențial gradul de risc la care acestea sunt expuse.

Fotografierea

Este o activitate care presupune un mare număr de cicluri mișcări-manipulări. De cele mai multe ori, fotografierea se desfășoară la voia întâmplării. Când nu este ceea ce ar trebui să fie se invocă lipsa banilor, calitatea filmelor, etc., dar niciodată modul în care se organizează, condițiile în care se desfășoară, absența unor preocupări de organizare logică cum ar fi:

- absența studiului foto;
- absența mijloacelor de fotografiere și de fixare a obiectelor, a „fondului” pe care se proiectează imaginea.

Fotografierea unui bun cultural bi sau tridimensional nu se poate face oricum

și oriunde. Ambele condiții menționate mai sus dimensionează calitatea fotografiei dar și păstrarea intactă a stării de conservare a obiectului fotografiat.

Obiectul trebuie fixat într-o poziție corespunzătoare. Într-un anumit unghi, în stare de echilibru, netensionat, degajat pe toate laturile sale, într-un anumit unghi de lumină, la o anumită înălțime, proiectat pe un fundal adecvat.

Condițiile menționate mai sus nu pot fi îndeplinite decât dacă muzeul are amenajat un studio foto (nu o încăpere oarecare) funcțional, prevăzut cu tot ceea ce este necesar pentru scopul urmărit. Absența studioului foto va duce la două categorii de efecte nedorite, anume cu efecte asociate pe alte planuri care, în final, crează probleme activității muzeului și accelerează uzura funcțională a bunurilor culturale. Primul efect este realizarea unei fotografii necorespunzătoare, care nu folosește la nimic. Al doilea efect nedorit constă în faptul că, absența mijloacelor de fotografiere-fixare determină oscilații în căutarea unor soluții acceptabile, nenumărate mișcări-manipulări inutile și dăunătoare care, nu de puține ori au și alte efecte: trepidații, șocuri, zgârieturi, sau alte deteriorări mult mai grave, cu efecte imediate.

Realizarea unei fotografii necorespunzătoare, determină de cele mai multe ori repetarea operației respective cu aceleași condiții organizatorice și tehnici precare și, spre surpriza unora, cu aceleași efecte pe planul calității fotografiei.

Când ne raportăm la efectele fotografierii trebuie să avem în vedere și alte două aspecte și anume:

- fotografia este unul dintre cele mai solicitate și mai importante instrumente folosite pentru activități de evidență, cercetate, valorificare și ocrotire a patrimoniului;

- operația de fotografiere devine astfel o activitate curentă, frecventă și cu efecte pe planul gradului de uzură funcțională a bunurilor de patrimoniu.

Ca o concluzie finală se impune faptul că, gradul de uzură funcțională va fi redus în mod substanțial, numai dacă toate activitățile în care sunt implicate bunurile culturale se vor desfășura cu respectarea strictă a unor norme riguros stabilite.

LES MÉTHODES DE RÉDUIRE L'USURE FONCTIONNELLE AUX OBJETS DE PATRIMOINE

– Résumé –

Dans cet article on parle des modalités de réduire l'action destructive de l'usure fonctionnelle sur les objets de patrimoine.

L'usure fonctionnelle constitue l'une des importantes causes entraînant dans les processus de dégradation, dont les résultats deviennent visibles et évidents au bout d'un certain temps; le plus souvent les échanges de la structure de l'objet étant irréversibles.

L'action de l'usure fonctionnelle peut-être réduite et surveillée seulement si toutes les activités où est entaîné l'objet de patrimoine se déroulent conformément à des règles rigoureusement établies.

